

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Veli Pekka Toropainen
TITLE	Kirja-arvio: Päin Kaks Kerran Brinkhallia. Brinkhall. Kartano Kaks Kerran saarella – En herrgård på ön Kakskerta
YEAR	2023
VERSION	Author accepted manuscript
CITATION	Toropainen, V. 2023. Kirja-arvio: Päin Kaks Kerran Brinkhallia. Brinkhall. Kartano Kaks Kerran saarella – En herrgård på ön kakskerta. Genos, 4, pp. 247-249. https://www.genealogia.fi/genos/

Päin Kaksikerran Brinkhallia

Brinkhall. Kartano Kaksikerran saarella – En herrgård på ön kaksikerta. Toimittaja redaktör Irma Lounatvuori. Toimituskunta Kaija Hartiala, Erik Bonsdorff, Susanna Raunio, Irma Lounatvuori. Käännös – översättning Magnus Gräsbeck. Suomen Kulttuuriperinnön Säätiö – Stiftelsen för Kulturarvet i Finland. Helsinki – Helsingfors 2023, 200 sivua.

Turun kaupunki osti vuonna 1967 Brinkhallin kartanon Rambergin suvulta. Kun sille ei keksitty käyttöä, jäi kartano uinumaan Ruususen unta – tai rappeutumaan – aina vuoteen 2001 saakka, jolloin Suomen Kulttuuriperinnön Säätiö osti sen lahjoitusvarojen avulla. Kartanoon oli ennättänyt kertyä runsaasti korjausvelkaa, jota on lunastettu sen jälkeen niin, että kartanossa voidaan nykyisin järjestää tapahtumia. Kartano on saatu myös kalustettua lahjoitusten avulla. Tämä kirja avaa ensimmäistä kertaa kartanon historian yksissä kansissa 1500-luvulta tähän uuteen heräämiseen.

Teos on jaettu useaan kokonaisuuteen, joissa sen kirjoittajat avaavat kartanoelämän eri puolia. Petri Talvitie kirjoittaa kartanon omistajista, Irma Lounatvuori rakennetusta kartanosta sekä yhdessä Martin von Bonsdorffin kanssa nykyisen kartanomiljöön rakennuttajasta Gabriel Bonsdorffista (aateloituna vuodesta 1819 von Bonsdorff). Kari-Paavo Kokki esittelee säätyläiskodin sisustusta ja kartanon kalustamista. Puutarhaviljely on ollut Brinkhallissa tärkeässä asemassa, ja Aaja Peura sekä Tarja Knuutinen esittelevät sen vaiheita. Kaija Hartialan artikkeli täydentää kartanon historian kertomalla sen uudesta elämästä.

Maineikkaat omistajat

Turun edustalla Kaksikerran saarella sijaitsi Brinkkalan talonpoikaistila, jonka hankki vuonna 1531 omistukseensa turkulainen raatimies Lars Finne. Vuonna 1544 tila siirtyi hänen tyttärelleen Kerstinille ja tämän miehelle linnankirjuri Erik Olofssonille, jonka hallussa oli myös kivitalo kaupungin torin varrella. Tämä talo oli pitkään Brinkkalan omistajien hallussa, joten mekin tunnemme sen Brinkkalan talona, jonka parvekkeelta julistetaan joka vuosi joulurauha. Pariskunnan poika Hans Eriksson, joka aateloitiin vuonna 1576 sotakentillä osoittamastaan aktiivisuudesta, perusti Brinkkalaan asuinkartanonsa. Tästä lähin hänen sukunsa tunnettiin Brinkkalan sukuna.

Mahdollisesti 1580-luvulla Hans Eriksson ryhtyi rakentamaan paikalle harmaakivistä linnaa, jonka jäänteitä on edelleen nähtävissä. Seuraavalla vuosikymmenellä hän palveli Turun linnan päällikkönä ja joutui vankeuteen Kaarle-herttuan vallattua linnan. Hänen omaisuutensa takavarikoitiin, mutta palautettiin myöhemmin. Kun Hans Eriksson kuoli vuonna 1608 kartanossaan, peri sen hänen poikansa ratsumestari Krister Hansson. Kun tämä kuoli lapsettomana vuonna 1615, peri kartanon hänen leskensä Harvialan kartanon valtaneuvos Matts Kruusin tytär Brita Kruus.

Kruusin suvun omistukset olivat laajat ja niinpä Brinkkala päätyi sivukartanoksi, jossa omistajat eivät asuneet. Brita Kruusin kuoltua tilukset siirtyivät hänen kuuluisan veljensä Jesper Kruusin haltuun. Hänenkin kuoltuaan vuonna 1622 kartano siirtyi hänen leskelleen Brita De la Gardielle ja tämän toiselle miehelle Gabriel Oxenstiernalle, jotka asuivat Ruotsissa. Brinkkala pysyi Kruusin sukupiirin omistuksessa vuoteen 1746, mutta se kärsi pahoin jo vuonna 1714, jolloin vihollinen ryösti tilan lampuodin omaisuuden. Kivilinnakin raunioitui miehityksen vuosina.

Tilaa kunnostettiin, mutta vasta hovioikeudenneuvos Joachim von Glanin isännöydenaikaan 1767-1792 aikana kartanon taloutta alettiin kehittää voimakkaasti. Kun von Glan vetäytyi eläkepäivikseen Vihdin Olkkalan kartanoon, myi hän Brinkkalan helmikuussa 1792 lääketieteen professori Gabriel Bonsdorffille. Von Glanin aikana kartanon nimi muuttui Brinkhalliksi. Bonsdorff oli innokas

amatööriarkkitehti ja maatalouden harrastaja. Niinpä hän uudisti kartanon rakennuskannan ja aloitti laajan puutarhailijain ja taimien myynnin, jota jatkettiin vuoteen 1967 viimeisten omistajien Werner ja Greta Rambergin omistajakaudelle saakka.

Kartanonisäntä Gabriel Bonsdorff

Brinkhallin päärakennuksena toimi 1700-luvulla vanhaa 1500-luvun kivilinnaa suurempi kivirakennus. Piha oli rakennettu symmetriaa noudattaen, mutta Gabriel Bonsdorff uudisti tämän kokonaisuuden uusklassisismien muotoja noudattavalla kartanorakennuksella, jonka työt aloitettiin vuonna 1793. Suurisuuntaiset hankkeet mahdollistivat Bonsdorffin liiketoimet ja hänen vaimonsa Anna Adolfin Buschin suuri perintö. Bonsdorff toimi itse kartanon rakennuskokonaisuuden arkkitehtinä. Barokin ihanteiden mukaan päärakennuksen lisäksi kunniapihaa reunusti kaksi paviljonkirakennusta ja kaksi talousrakennusta symmetrisesti. Vanhan kivilinnan kellarit jäivät sivurakennuksena toimineen kavaljeerisiiven alle. Tämän kokonaisuuden me tunnemme Brinkhallin kartanona.

Gabriel Bonsdorff oli aikansa ilmiö, jolla oli tuhat rautaa tulella. Hän sai 24-vuotiaana enonsa professori Johan Haartmanin lahjoittaman luonnontieteen ja eläinlääkinnän professuurin, jonka ohella hän hoiti vuodesta 1790 anatomian, kirurgian ja lapsenpäästön professuuria. Hän kuului Suomen Collegium medicumiin sen perustamisesta lähtien. Monien muiden toimien ohella hän auttoi auliisti tuttaviaan näiden rakennushankkeissa ja oli kiinteästi mukana uuden Akatemiatalon ja observatorion suunnittelussa. Nämä rakennukset ovat edelleen Turun katukuvassa.

Professori Bonsdorffin päärakennuksen huonejaotellussa noudatettiin pääosin Carl Wijnbladinn mallikirjan pohjakaavaa. Omistaja teki siihen vain haluamansa muutokset. Kun Bonsdorff valvoi myös Jokioisten kartanon rakentamista, otti hän vaikutteita tästä Tukholmassa suunnitellusta rakennuksesta myös omaan hankkeeseensa. Hanke herätti huomiota, sillä innokkaan Bonsdorffin kykyjä epäiltiin. Esimerkiksi Henrik Gabriel Porthan vieraili kartanossa kesällä 1797, kun sisätilat olivat vielä keskeneräiset. Hän piti rakennusten sijoittelua tolkkuttomana, sillä päärakennus oli hänen mielestään suunnattu navetalle, eikä esimerkiksi merelle. Suurta navettaa rakennettiin tiilistä samaan aikaan päärakennuksen kanssa Bonsdorffin apen ohjeiden mukaan. Hänen mielestään kartanon rakentaminen tuli aloittaa taloutta tukevista rakennuksista päärakennuksen sijaan.

Kartanossa ja puutarhassa

Brinkhallin sisustus oli Bonsdorffien aikana säädynmukainen. Kun kartano siirtyi pois suvulta vuonna 1873, muuttui tietysti myös sisustus. Kartanon useat omistajanvaihdokset merkitsivät myös jatkossa sisustuksen muuttumista. Voimakkaimmin siihen vaikuttivat kartanon viimeiset yksityiset omistajat Werner ja Greta Ramberg, joiden aikana kartanon sisustusta uudistettiin modernisoimalla sitä asuinkäyttöön. Kun kartano päättyi vuonna 2001 Suomen Kulttuuriperinnön Säätiölle, oli se tyhjä.

Nykyinen kartanon sisustus, jossa on eri aikakausien piirteitä, on teetetty tilaan ja saatu merkittävinä lahjoituksina. Kokonaisuus on harmoninen ja kartanoon sopiva. Tamperelainen keräilijä Markku Jokela on hankkinut merkittävän empire-esineiden kokoelman, jonka hän on halunnut ihmisten nähtäville. Kokoelma on siksi päätynyt vuonna 2016 Brinkhalliin, ja sitä on täydennetty myöhemmin hänen uusilla hankinnoillaan.

Toinen merkittävä lahjoittaja oli vuonna 2018 kuollut turkulainen Valto Kokkala, jonka mahonkihuonekalut ja muut sisustuselementit täydentävät huoneita. Myös kamarineuvos Kari-

Paavo Kokki on lahjoittanut kartanoon sisustusta, ja interiöörien selkeä kokonaisuus on muutenkin pitkälti hänen ansiotaan. Kartanossa järjestettyihin juhliin, konsertteihin, näyttelyihin ja seminaareihin osallistuvat kohtaavat nykyisin kalustusten kerroksellisuuden, kuten muissakin kartanoissa.

Brinkhall sijaitsee meren ja Kaksikerranjärven välissä. Puutarha ja pellot ovat järven puolella. Myös puistoon ja hyötypuutarhaan kiinnitettiin huomiota. Englantilaistyyppistä puistoa koristivat ruutanalammikko, paviljonki ja puistokäytävät, jotka johtivat Bonsdorffin aikana rakennetulle merikylpylälle. Esimerkiksi Rambergien aikana kartanon omenapuutarha eli loistoaan ja kaupallisen puutarhan tuottavuuteen kiinnitettiin muutenkin paljon huomiota.

Museoviraston toimesta tämän kokonaisuuden suojelua varten käynnistettiin vuonna 1988 prosessi, joka johti siihen, että valtioneuvosto on määritellyt Brinkhallin valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Kartanon kokonaisuutta korjataan edelleen, ja siihen on mahdollista päästä tutustumaan. Alue itsessään on luonnonkaunis ja sen rakennukset muodostavat mainion esimerkin kahden vuosisadan takaisesta kartanomiljööstä. Brinkhallissa järjestettävät tapahtumat tuovat vierailijalle oman lisän kokemukseen.

Veli Pekka Toropainen